МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Київський національний університет будівництва і архітектури

МЕТОДИКА ВИЗНАЧЕННЯ «ГЕНЕТИЧНОГО КОДУ» ІСТОРИЧНОГО МІСТА І СТУПЕНЯ ЦІННОСТІ ЗАБУДОВИ ЙОГО ІСТОРИЧНОГО ЦЕНТРУ

Методичні вказівки
до виконання індивідуальної роботи
для студентів, які навчаються за спеціальністю
191 «Архітектура та містобудування»

КИЇВ 2022

УДК 725.219.3
ББК 85.11
І-74

Укладач: Н. А. Лещенко, док. арх.

Рецензент В. В. Товбич, док. арх., професор

Відповідальний за випуск Товбич В. В., док. арх., професор

Затверджено на засіданні кафедри інформаційних технологій в архітектурі, протокол №12 від 10.06.2022 р.

Видається в авторській редакції

Методика визначення «генетичного коду» історичного міста і ступеня
І-74 цінності забудови його історичного центру: методичні вказівки до індивідуальної роботи / уклад. Н. А. Лещенко. К.: КНУБА, 2022. 18 с.

Містить загальні положення, завдання та послідовність виконання індивідуальної роботи, список літератури. Розглянуто методику визначення «генетичного коду» історичного міста і ступеня цінності забудови його історичного центру.

Призначено для студентів, які навчаються за спеціальністю 191 «Архітектура та містобудування».

© КНУБА, 2022

Загальні положення

Початковим для здійснення реставраційно-реконструктивних трансформацій (РРТ) в будь-якому історичному міському середовищі є визначення вихідної ситуації через якісний показник існуючого стану вихідного архітектурно-містобудівного контексту – «місця». Вихідний архітектурно-містобудівний контекст є результуючою сумарного впливу на будівлі, відкритий простір і міське архітектурне середовище в цілому всіх матеріальних і нематеріальних (природно-ландшафтної, історичної, культурної, національно-етнічної, релігійної, соціальної, економічної, політико-правової, інформаційно-технологічної) складових міського контексту на протязі всього періоду існування історичного міста. Якісний показник існуючого стану «місця» залежить від його історико-архітектурної цінності і цілісності. Є підосновою для можливих ступенів РРТ в ньому з використанням відповідних методів РРТ. Історико-архітектурна цінність формується протягом всієї історії міста, залежить від його минулого. Цілісність визначається його сучасним збереженням і відсутністю деструктивних змін.

Для встановлення історико-архітектурної цінності історичного центру запропонована методика визначення «генетичного коду» історичного міста.

«Генетичний код» історичного міста

«Генетичний код» – це відображені у міському розпланування, будівлях, просторі та їх зв’язках усталені закономірності розташування і форми, обумовлені особливостями життєдіяльності міста, які відрізняють його з поміж інших і визначають його цінність і неповторність.

«Генетичний код» міста формувався протягом всього його існування під впливом певних обставин, подій, що накладувалися на вихідну ситуацію як першооснову, привносили в неї важливі зміни, доповнення, які приживалися, закріплялися, і з часом ставали невід’ємною частиною міської структури та підосновою для нових змін. Він фіксує усі цінні елементи і їх зв’язки в загальноміській системі, по яким визначається історико-архітектурна цінність міста, і які мають бути збереженими при будь-яких РРТ в ньому.

Етапи методики визначення «генетичного коду» історичного міста

Методика визначення «генетичного коду» міста складається з трьох послідовних етапів – аналітичного, порівняльно-синтезуючого, результуючого (рис. 1).

Рис. 1 Методика визначення «генетичного коду» історичного міста

1. Аналітичний етап – передбачає *пофакторний аналіз* та *історичний системно-структурний аналіз* для визначення відповідно факторів впливу на набуті містом особливості (сформований існуючий міський контекст) та особливості розвитку історичного міста, його підсистем (вулиць, площ, кварталів, ансамблів, історичного центру) і елементів (будівель, споруд і відкритих просторів) на різних часових етапах.

2. Порівняльно-синтезуючий етап – здійснення *історико-генетичного аналізу* для визначення сталих особливостей природної, розпланувальної, об'ємно-просторової, архітектурно-образної та функціонально-типологічної організації історичного міста, тих, що переходили від одного етапу його розвитку до наступного і наразі збереглися.

3. Результуючий етап – виконання історико-генетичної схеми для поєднання визначених сталих цінних і домінуючих елементів (і підсистем) та їх зв'язків, що впливали і впливають на формування інших, визначали та визначають особливості життєдіяльності міста і відрізняють його з поміж інших, а отже складають його «генетичний код», і мають бути збереженими. По ним визначається історико-архітектурна цінність історичного центру. Ступені цінності його ділянок впливають на вибір можливих методів реставраційно-реконструктивних трансформацій в ньому.

1. Аналітичний етап

1.1 Фактори впливу на особливості міського контексту

З використанням *пофакторного аналізу* з'ясовується, під впливом яких факторів дане місто дістало своїх особливостей, і яких саме, як був сформований існуючий міський контекст. Виділяються формуючі, зберігаючі, змінюючі фактори та фактор зв'язку змін.

В залежності від вихідних геоландшафтних і кліматичних умов, національно-ментальної своєрідності та історичних подій складалися певні економічні та соціокультурні особливості, виділялися характерні ознаки у розпланування і забудові міста, формувався спосіб життя в ньому. Аналізуючи їх можна чітко визначити регіонально-культурну приналежність міста, а також ті складові елементи, що роблять його неповторним. Можна виділити ***формуючі (утворюючі), зберігаючі, змінюючі фактори та фактор зв'язку змін***, під впливом яких малі історичні міста формувалися, набували своїх особливостей, зберігали ідентичність та розвивалися.

Головний ***формуючий*** фактор – **природний**. Слід дослідити (географічне розташування, вплив клімату, природне оточення, рослинність, орієнтацію на водойми, рельєф).

Саме наявність водойм і особливості рельєфу є основними місто утворюючими елементами, що впливали на вибір місця розташування та на формування розпланувальної і об'ємно-просторової композиції історичних міст. Від них залежали розташування головних міських домінант і акцентів, міських площ та їх форма, напрямки вулиць, характер вуличної мережі і забудови. Центр міста з головними міськими домінантами формувався на підвищених ділянках, біля водойм. Домінанти визначали місце розташування головних міських площ і напрямки головних міських вулиць. Вулична мережа орієнтувалася на центр, забезпечувала візуальне розкриття домінант з різних сторін і відстаней. Водойма одночасно відігравала декілька ролей – захисну, комунікаційну, водопостачальну, естетично-композиційну, з неї розкривалася головна, найкрасивіша панорама міста.

В історичних містах, особливо малих, історичний центр та окремі пам'ятки архітектури і містобудування, як правило, мають тісний зв'язок з природним оточенням і разом формують історичні архітектурно-ландшафтні комплекси, що пояснюється характерним традиційним композиційним прийомом поєднання природної і штучної складових в міському розпланування (нерегулярному, ландшафтному) і об'ємно-просторовому рішенні з підсиленням природних домінант. Подібне можна спостерігати у Володимирі-Волинському, Острозі, Барі, Браїліві, Вороновиці, Дунаївцях, Ізяславі.

Кліматичні особливості впливали на морфологію забудови, визначали форму дахів, пластику фасадів, що мали захистити людину від несприятливих погодних умов і забезпечити її тривале перебування у відкритому міському просторі. Особливості природних матеріалів для будівництва і оздоблення, їх колір і фактура та відповідні можливі конструктивні рішення будівель визначали регіональну приналежність міста. А у поєднанні з природно-ландшафтними особливостями – його неповторність.

Історико-політичний фактор (історичні події та персоналії, які вплинули на формування міста) – ***формуючий і змінюючий***. Формуюча складова – вплив історичних персоналій, змінююча – історичних подій.

Вплив історичних персоналій і подій проявлявся в правових, управлінських, соціокультурних і економічних сторонах міського життя. Яскравим прикладом може бути Подільське місто Бар, чия назва (первинна назва міста була Рів), економічний розвиток і архітектурний розквіт, будівництво замку, міських храмів, заснування Барського староства, отримання магдебурзького права у 1540 році пов'язане з правлінням Бони Сфорца, польської королеви, княгині Великого князівства Литовського, італійки за походженням. Вона використовувала свої знання, отриману освіту, успадковані основоположні принципи розвитку італійських міст Ренесансу,

новітні, на той час, досягнення в області права та управління, залучала кращих майстрів для розбудови міста Бара.

Цей історичний приклад показує ефективність синергетичного підходу до створення нового міського простору і, як результат, отримання нового значно якіснішого життя в ньому.

Подібним прикладом може бути Волинське містечко Олика, яка свій максимальний розвиток (XVI –XVIII ст.), магдебурзьке право (1654р.), знакові будівлі – замок (1558р.), Троїцький костел (1640р.), ратушу (1647р.) отримала за часів правління Радзивіллів. Ратуша і Троїцький костел утворювали єдиний ансамбль та разом з Петропавлівським костелом і замком складали трикутну композицію міських домінант, навколо яких формувалося міське середовище. Занепад Олики був пов'язаний з наслідками Північної війни 1702–1721 років та повоєнних геополітичних змін. Вона втратила вигідне стратегічне положення і перетворилася на провінційне містечко. Ще певний час тут проіснував магістрат, але його було скасовано в кінці XVIII століття в зв’язку з новим державним і адміністративним устроєм. Ратуша першою постраждала від цих змін, втративши своє первісне призначення, поступово почала руйнуватися.

Отже, історія кожного міста в певний час була пов'язана з певними історичними персоналіями, які сприяли його економічному, соціокультурному і архітектурному розквіту, як їх матеріальному відображенню. І саме розквіт цих міст в певний визначений період доніс до нашого часу архітектурні шедеври того часу, що наразі визначають його неповторність.

Історико-культурний фактор (під впливом яких культур було сформовано наразі існуюче історичне міське архітектурне середовище). ***Формуючий*** фактор.

За свою історію розвитку історичні міста України увібрали в себе різнонаціональні культурні особливості, про що свідчать збережені пам’ятки архітектури та містобудування, в стильових ознаках яких відображений багатонаціональний вплив. Міське історичне архітектурне середовище було сформованим на поєднанні регіональних особливостей та трансформації під місцеві умови кращих архітектурних та будівельних здобутків польської, литовської, австро-угорської, італійської, чеської та російської культур. Таке культурне розмаїття дуже збагатило і визначило неповторність цих історичних міст. Їх забудова здобула відмінну рису – поєднання на одній невеликій території різнонаціональних архітектурних особливостей, адаптованих до місцевих традицій.

Національно-релігійний фактор. ***Формуючий*** і ***зберігаючий***.

Прослідковується в архітектурних особливостях існуючих містобудівних домінант і їх рядового оточення. В залежності від релігійної приналежності

мешканців в певному місті будувалися різні сакральні будівлі – храми. Вони ставали містобудівними домінантами і визначали особливості рядової забудови, що формувалася навколо них. Як правило, це були житлові будинки прихожан, архітектура яких визначалась їх укладом життя і ментальністю.

Українські міста завжди були багатонаціональними. В них жили українці, поляки, євреї, вірмени, росіяни, татари, чехи. Різні народи – це різні ментальність, побут і уклад життя, а значить і різне житло.

Житлові будівлі мешканців міста розміщувалися окремими кварталами, зазвичай біля свого храму – церкви, костелу або синагоги, в залежності від віросповідання. Однак на ринковій площі або торговій вулиці можна було зустріти розташовані поруч українські, польські, єврейські та вірменські житлові будівлі з магазинами і майстернями на першому поверсі.

Багатонаціональність і різне віросповідання є причиною того, що для українських міст, особливо малих, характерне поєднання на невеликій території різних релігійних парафій зі своїми сакральними будівлями – церквами, костелами, синагогами, які і наразі залишаються міськими домінантами і центрами тяжіння та формують неповторний силует кожного міста. Багатоконфесійність є типовою для Подільських історичних малих міст, де можна спостерігати розташування поруч, навіть на одній площі, храмів різних конфесій – православних церков і католицьких костелів (міста Бар і Шаргород Вінницької області, місто Дунаївці Хмельницької області).

Вплив даного фактору на формування міського розпланування і забудову також можна прослідити на прикладі м. Дубно Рівненської області, в якому і наразі чітко вирізняється щільна забудова з багатьма маленькими вулицями і провулками в південній частині середмістя, де мешкали євреї. Поява такої забудови була спричинена зростанням чисельності проживаючого тут єврейського населення в кінці XVII ст.

На нематеріальному рівні вплив фактору проявляється через сформовані традиції, що відображаються в міських функціях, подіях, святах, а також через історично сформовану міську топоніміку, відображену у назвах окремих вулиць, площ, кварталів, частин міста, наприклад, «Бар Польний» – частина міста, де мешкали переважно поляки. Національно-релігійний фактор формує і зберігає національну ідентичність міста.

Соціально-економічний фактор. ***Формуючий*** і ***зберігаючий*** (його соціальна складова) та ***змінюючий*** (його економічна складова).

В залежності від того, хто населяв певне місто за родом діяльності (торговці, ремісники, землероби тощо) формувалися особливості його забудови. Наразі про це

також свідчить історична міська топоніміка – збережені до сьогодення історичні назви вулиць, площ, кварталів. В історичних містах зазвичай можна знайти квартали різних ремесл, торгову вулицю, ринкову площу. Вони розміщалися на певних територіях міста, в залежності від специфіки діяльності, наприклад, в центрі – торгова вулиця чи квартал, ближче до річки – квартал кожум'яків чи ткалів. Так, в Браїліві в XIX ст. біля річки Ров був сформований ремісничий квартал «Сукачівка», де виробляли сукно і проживали майстри. Протягом століть це було досить активне місце, що визначало економічний розвиток міста. І наразі може стати ресурсом для етнокультурного напрямку, як стартового, для його активізації і відродження.

Специфіка ремісничої діяльності також була відображена в архітектурі та декорі будівель. Будівлі ковалів, наприклад, зазвичай мали ковані деталі оздоблення, кожум'яків – значний ухил даху і обов'язково слухові вікна на ньому.

В Барі, наприклад, ринкова площа була сформована в його «Польному місті», який населяли поляки та українці, що займалися ремісництвом та торгівлею. Площу формували двоповерхові будівлі з магазинами на першому поверсі, про що свідчать збережені до сьогодення зразки в класичному стилі і українському модерні. У другій половині XX століття, за радянських часів, ринкову площу було трансформовано у площу Пам'яті. Вона частково втратила свою первісну функцію, проте здобула додаткові нові – рекреаційну і місця пам'яті. В центрі площі було організовано парк і встановлено меморіал героям Великої Вітчизняної війни. Площа отримала свою неповторність завдяки великій парковій зоні в її центральній частині, проте через її не облаштованість не є наразі популярною серед мешканців і гостей міста.

Цей приклад ілюструє, як економічні (і підключені до них історико-політичні) процеси впливали на міський соціокультурний розвиток, змінювали міський простір під нові соціокультурні практики, де відбувалися спілкування і взаємодії між людьми – між місцевими мешканцями, а також їх з гостями міста.

На нематеріальному рівні вплив фактору проявляється через сформовану саме мешканцями міста і збережену ними до сьогодення його «душу». «Душа» міста – це та неповторна атмосфера, яка відчувається одразу, як до нього потрапляєш і поринаєш в його «міський перформанс» – міське життя. Те, що відчувається тільки в цьому місці і викликає бажання повернутись до нього знову.

Зустрічаються також міські території з дуже незвичними назвами, що визначали особливість, а наразі неповторність певного місця. Наприклад, «звіринець» у смт Мізочі Рівненської області, що був створений графом К. Карвицьким на початку XIX століття для розташування в ньому лісопарку з дикими тваринами. Наразі це місце є рекреаційною міською зоною і ресурсом для залучення коштів у місто.

Фактор часу. Фактор ***зв'язку*** змін.

Для кожного часового періоду були характерні свої особливі ознаки, що відображалися в певній архітектурі та організації міського простору. Наразі їх кращі зразки формують культурну спадщину історичних міст. З плином часу відбувалися зміни в соціальних практиках і відповідно у міському соціокультурному просторі. Утворювалися певні нашарування. Менш значимі «стиралися», замінялися більш вагомими для певного часового періоду. Залишалися найбільш цінні. Вони переходили від одного часового періоду до іншого та доповнювалися новими ознаками в залежності від нових потреб суспільного життя. На сьогодні історичні центри міст являють собою соціально-просторові-часові утворення, в яких відбувається вже сучасне міське життя. І їх оновлення стає наслідком оновлення суспільства. Нові соціальні практики викликають в них нові рішення. Незмінними при цьому, для їх сталої континуальності, мають залишитися основоположні принципи їх організації.

Під впливом вищезазначених факторів формувався, зберігався та змінювався **архітектурно-містобудівний контекст** кожного історичного міста. Його існуючі розпланувальні і об'ємно-просторові особливості; містобудівні домінанти і їх візуальні зв'язки з природним і штучним оточенням; ієрархія, композиція і морфологія забудови; парцеляція кварталів і будівель; їх матеріали, конструктивні, стильові, декоративні і колористичні особливості, що наразі визначають його неповторність.

Після встановлення, під впливом яких факторів був сформований існуючий міський контекст, слід визначити **домінуючі фактори формування, збереження та змін** для їх врахування і активізації при виборі можливих стартових напрямків-активаторів і сценаріїв подальшого розвитку кожного історичного міста та його забудови. Шляхом зіставлення існуючих історичних планів, іконографій, аналізу літературних джерел і архівних матеріалів встановлено, що:

– домінуючими факторами **формування** є ***природний*** та ***історико-культурний***;

– домінуючими факторами **збереження** є ***національно-релігійний*** і ***соціальний***;

– домінуючим фактором **змін** є ***економічний***, (а в останній час – ***інформаційно-технологічний***).

1.2 Особливості розвитку історичного міста на різних часових етапах

Далі, на підставі *історичного системно-структурного аналізу* визначаються особливості розпланування і забудови історичного міста на різних часових етапах. Його слід розглядати як цілісну систему, що складається з підсистем, які, в свою чергу, можна розглядати як взаємопов'язані системи нижчого порядку. Виходячи з цього історичний центр міста є складовою частиною системи більш вищого порядку – історичного малого міста, і

одночасно системою для більш нижчих підсистем – вулиць, площ, дворів, кварталів, ансамблів.

На підставі аналізу і синтезу даних історичних планів, картографічних матеріалів, іконографій, текстових матеріалів, фотографій виявляються розпланувальні, об'ємно-просторові, архітектурно-образні, стильові та функціональні зміни, що відбувалися в місті, як цілісній системі, і її складових підсистемах (історичному центрі, ансамблях, житлових кварталах, площах, вулицях, дворах) і їх окремих елементах (будівлях, спорудах, відкритому просторі) на різних часових етапах. Далі визначається взаємний вплив і взаємообумовленість (залежність) змін, що відбулися в різних окремих елементах із різних підсистем (вулицях, площах, кварталах, ансамблях, історичному центрі) на цілісність цих підсистем і системи (історичного міста) в цілому на цих етапах.

Слід зазначити, що зникнення існуючих або поява нових внутрішніх зв'язків між елементами в окремій підсистемі впливає не тільки на їх зміну і зміну цієї підсистеми, а й на залежність від них елементів з інших підсистем і системи в цілому.

Виявлені зміни відображаються в графічних схемах етапів розвитку історичного міста і забудови його історичного центру, а саме в:

1) схемі етапів розвитку міського розпланування;

2) схемі етапів розвитку об'ємно-просторової організації міської забудови (визначення головних міських ансамблів і рядового міського середовища; композиції забудови; морфології кварталів і просторів);

3) схемі етапів розвитку візуальних зв'язків домінант, акцентів і рядової забудови;

4) схемі етапів розвитку міського силуету;

5) схемі етапів розвитку архітектурно-стилістичної організації міської забудови (визначення морфології, парцеляції, колористики історичних будівель, збережених і тих, що не збереглися, але існують в іконографіях);

6) схемі етапів розвитку функціональних зв'язків і центрів тяжіння.

Далі, шляхом порівняння визначаються:

– зміни і доповнення, що відбулися в міському розпланування, об'ємно-просторовій і функціональній організації, композиції і морфології забудови, силуеті;

– домінанти, акценти і рядова забудова, ієрархія їх зв'язків;

– період найбільшого розквіту забудови історичного міста та домінуючий стиль в цей час. Це є важливим у випадку прийняття рішення про відтворення зниклих історичних домінант та для стилізації зведених нових будівель при підсиленні (II ступені РРТ) чи коригуванні (III ступені РРТ) в історичному центрі.

2. Порівняльно-синтезуючий етап

Історико-генетичний аналіз

Порівняння даних історичного системно-структурного аналізу та натурні обстеження для встановлення сталих ознак природної, розпланувальної, об'ємно-просторової, архітектурно-образної і функціонально-типологічної організації історичного міста.

Слід зіставити отримані на підставі історичного системно-структурного аналізу і відображені в графічних схемах дані різних періодів формування і розвитку історичного міста. Для виявлення збережених до теперішнього часу історичних цінних елементів слід провести натурні обстеження і зіставити їх із даними графічних схем аналітичного етапу. Це дає можливість встановити:

– найбільш важливі етапи розвитку історичного міста. Оцінити важливість цих історичних етапів розвитку міського розпланування, об’ємно-просторової, архітектурно-стилістичної і функціональної організації забудови для існуючої наразі ситуації через виокремлення головного і другорядних нашарувань. Є актуальним при прийнятті рішення про можливу реабілітацію, реваloризацію, регенерацію, ревіталізацію наразі існуючого історичного міського середовища;

– особливості природної, розпланувальної, об'ємно-просторової, архітектурно-образної і функціонально-типологічної організації, що збереглися в часі і сформували існуючий міський контекст;

– зміни, що відбулися в історичному місті під впливом виникнення нових елементів і їх зв’язків чи втрати існуючих; і виділити збережені елементи, спільні для всіх етапів розвитку, та сталі зв’язки, збережені чи модифіковані з урахуванням часу;

– найбільш ***цінні*** елементи (і підсистеми) та їх зв’язки, що впливали на формування інших і визначали особливості життєдіяльності міста на певних часових етапах, і що переходили від одного етапу до наступного і наразі збереглись. До таких історичних цінних елементів і підсистем мають бути віднесені природні (ландшафти, рельєф, водойми) і штучно створені (залишки оборонних валів, стін, фортець, території історичних вулиць, площ, кварталів, ансамблі, окремі історичні будівлі);

– ***домінуючі*** елементи (і підсистеми) та їх зв’язки, які впливали на формування та визначали особливості життєдіяльності міського середовища протягом всієї історії існування міста і наразі мають вирішальний вплив і формують його історичний центр.

3. Результуючий етап

Історико-генетична схема. Ступені цінності історичного міського середовища

З використанням методу композиції встановлені на попередньому етапі сталі ***цінні*** і ***домінуючі*** елементи і підсистеми (природні і штучно створені) та їх зв'язки, які протягом всього свого періоду існування мали вирішальне значення при формуванні і розвитку розпланувальної, об'ємно-просторової, архітектурно-образної і функціональної структури історичного міста, впливали і наразі впливають на інші елементи загальноміської системи, визначали і наразі визначають особливості життєдіяльності міста, відрізняють його з поміж інших і роблять неповторним, поєднуються разом в єдину **історико-генетичну схему** (рис.2). Вони складають «генетичний код» міста і визначають історико-архітектурну цінність його історичного центру, а отже мають бути збереженими при будь-яких реставраційно-реконструктивних трансформаціях в ньому.

Дана методика необхідна для визначення першого якісного показника існуючого стану історичного центру міста – його історико-архітектурної цінності. Можна виділити чотири ступені цінності ділянок історичного центру, а саме:

I ступінь цінності – ділянки з історично цінним розпланування м і наявністю пам'яток різного значення та значних історичних будівель;

II ступінь цінності – ділянки з історично цінним розпланування м і наявністю рядових історичних будівель (відсутністю пам'яток);

III ступінь цінності – ділянки з історично цінним розпланування м і сучасною забудовою (відсутністю пам'яток, історичних будівель на ділянці);

IV ступінь цінності – ділянки з сучасним розпланування м і забудовою.

Ступінь цінності ділянки впливає на можливий ступінь реставраційно-реконструктивної трансформації і відповідно на вибір можливих методів РРТ, а саме:

I ступінь цінності – **збереження** і **підсилення** з використанням ***зберігаючих*** і ***відновлюючих*** методів РРТ відповідно;

II ступінь цінності – **коригування** з використанням ***оновлюючих*** методів РРТ;

III ступінь цінності – **коригування** та **зміна** з використанням ***оновлюючих*** і ***перетворюючих*** методів РРТ відповідно;

IV ступінь цінності – **зміна** з використанням ***перетворюючих*** методів РРТ.

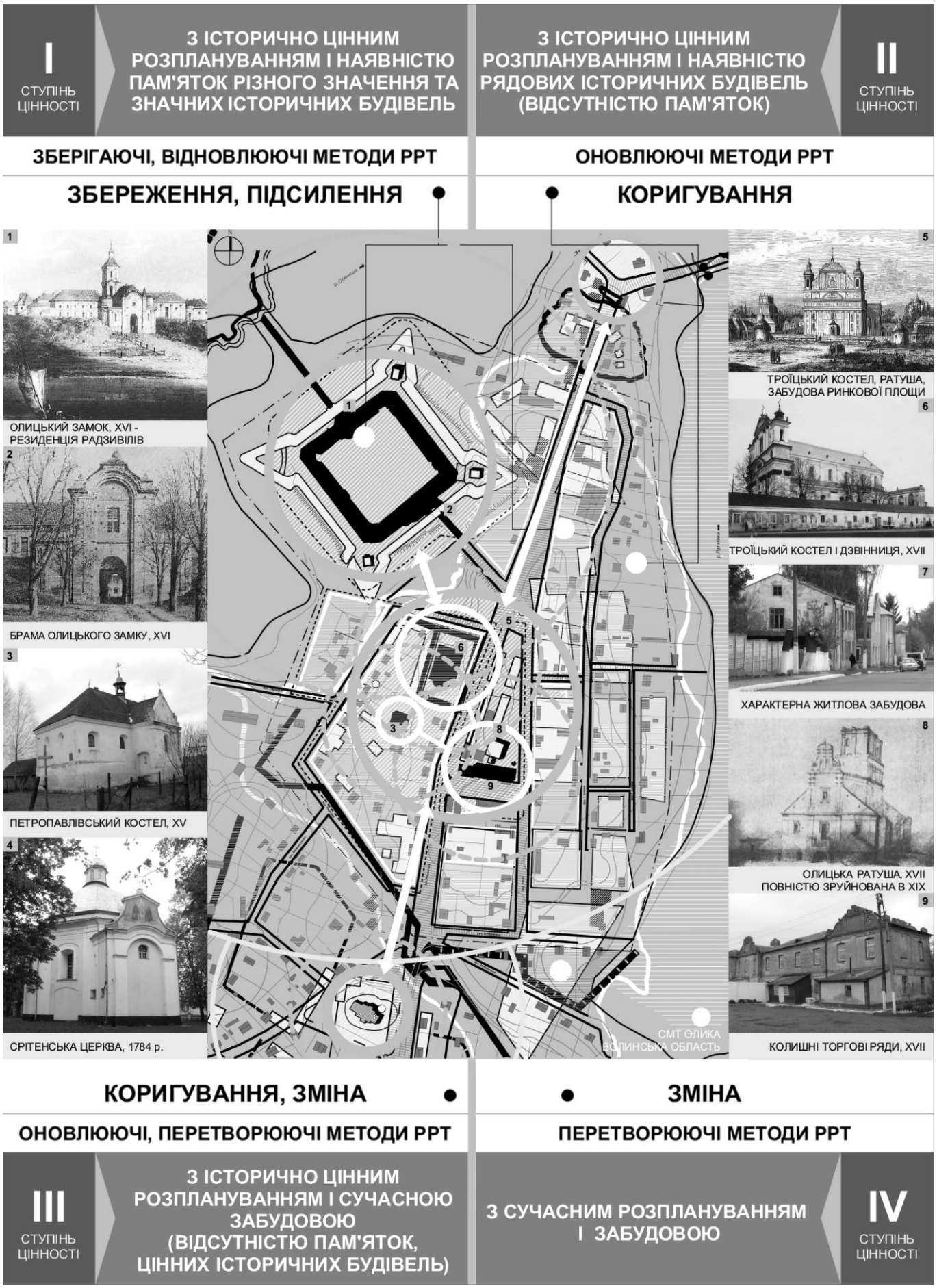

Рис. 2 Історико-генетична схема. Ступені цінності ділянок історичного центру

В межах історичного центру визначаються історичні ареали та зони охорони пам’яток. Дана систематизація ділянок може бути використаною при розробленні історико-архітектурних опорних планів і проектів зон охорони пам’яток архітектури і містобудування. Ділянки з I та II ступенем цінності формують історичні ареали та мають увійти до території пам’яток, їх охоронних зон (комплексної охоронної зони) і зони регулювання забудови I категорії; з III – IV ступенями цінності – до зони регулювання забудови II і III категорій.

Завдання та порядок виконання індивідуальної роботи

1. Аналіз історичних планів міста та іконографій. Визначення етапів розвитку історичного міста і забудови його історичного центру, їх відображення у наступних графічних схемах:

1.1) схемі етапів розвитку міського розпланування;

1.2) схемі етапів розвитку об’ємно-просторової організації міської забудови (виділяються головні міські ансамблі і рядове міське середовище; визначається композиція забудови; морфологія кварталів і просторів);

1.3) схемі етапів розвитку візуальних зв'язків домінант, акцентів і рядової забудови;

1.4) схемі етапів розвитку міського силуету;

1.5) схемі етапів розвитку архітектурно-стилістичної організації міської забудови (визначається морфологія, парцеляція, колористика історичних будівель, збережених і тих, що не збереглися, але існують в іконографіях);

1.6) схемі етапів розвитку функціональних зв’язків і центрів тяжіння.

2. Порівняння результатів аналітичних графічних схем і натурного обстеження. Визначення:

1) найбільш важливих етапів розвитку історичного міста;

2) сталих особливостей природної, розпланувальної, об'ємно-просторової, архітектурно-образної та функціонально-типологічної організації історичного міста, тих, що переходили від одного етапу його розвитку до наступного і наразі збереглися і сформували існуючий міський контекст;

3) збережених елементів і підсистем, спільних для всіх етапів розвитку історичного міста, з виділенням найбільш цінних і домінуючих та їх зв’язків, що впливали на формування інших і визначали особливості життєдіяльності міста.

3. Виконання історико-генетичної схеми, що поєднує всі сталі цінні і домінуючі елементи і підсистеми (природні і штучні) та їх зв’язки, які визначили формування і розвиток розпланувальної, об’ємно-просторової, архітектурно-образної і функціональної структури історичного міста, впливали і наразі мають вплив на інші елементи загальноміської системи і особливості життєдіяльності міста, відрізняють його з поміж

інших і визначають його цінність і неповторність. Вони складають «генетичний код» міста і мають бути збереженими при будь-яких реставраційно-реконструктивних трансформаціях в ньому.

4. Виділення ділянок історичного центру міста за ступенем історико-архітектурної цінності.

5. Визначення можливих ступенів реставраційно-реконструктивної трансформації і відповідно можливих методів РРТ в залежності від визначених ступенів цінності ділянок історичного центру міста.

Склад індивідуальної роботи

Склад роботи:

- історичні схеми міста та іконографії;
- графічні схеми етапів розвитку історичного міста і забудови його історичного центру (схеми 1.1 – 1.6, відповідно до завдання та порядку виконання індивідуальної роботи);
- історико-генетична схема з виділенням ділянок історичного центру за ступенем цінності;
- схема реставраційно-реконструктивних трансформацій з виділенням можливих ступенів і відповідних можливих методів РРТ.

Загальні рекомендації щодо графічного оформлення роботи

Робота складається з текстових, графічних та ілюстративних матеріалів.

Текстові матеріали оформляються у вигляді пояснювальної записки на аркушах А4.

Графічні матеріали оформляються у вигляді схем, планів, розгорток, фасадів, розрізів, перспективних зображень, виконаних з використанням програм ArchiCAD, AutoCAD, 3ds Max.

Ілюстративний матеріал складають іконографії, сучасні фотографії пам’яток, існуючого архітектурного оточення та ландшафту.

Список рекомендованої літератури

1. ДБН Б.2.2-12:2019: Планування та забудова територій. Київ, 2019.

2. ДБНБ.2.2.-3:2012: Склад та зміст історико-архітектурного опорного плану населеного пункту. Київ, 2012. 13 с.

3. ДСТУ Б Б.2.2-10:2016: Склад та зміст науково-проектної документації щодо визначення меж і режимів використання зон охорони пам’яток архітектури та містобудування. Київ, 2016.
4. ДСТУ-Н Б В.3.2-4:2016: Настанова щодо виконання ремонтно-реставраційних робіт на пам’ятках архітектури та містобудування. Київ, 2016.
5. Вечерський В. До історії формування методики пам’яткоохоронних досліджень старовинних міст в Україні: праці науково-дослідного інституту пам’яткоохоронних досліджень. Київ, 2006. Вип. 2. С. 214-242.
6. Водзинский Е. Е., Нельговский Ю. А., Трегубова Т.А. Методические рекомендации по исследованию историко-архитектурного наследия в городах Украинской ССР. Киев, 1982. 120 с.
7. Водзинський Є. Принципи та методи охорони видового розкриття пам’яток архітектури в краєвиді історичних міст (1970-ті – 1990-ті рр.): автореф. дис. … к. арх. Київ, 2011. 20 с.
8. Кодін В.О. Основи реконструкції історичних міст. Навчальний посібник. Харків: ХНАМГ, 2009. 172 с.
9. Лещенко Н. А. Методологічні основи реставраційно-реконструктивних трансформацій історичних центрів малих міст: дис. … д. арх. Київ, 2020. 447 с.
10. Лещенко Н. А. Методологічні основи реставраційно-реконструктивних трансформацій історичних центрів малих міст: автореф. дис. … д. арх. Київ, 2020. 44 с.
11. Лещенко Н. А. Принципи реконструкції архітектурних споруд історичних ансамблів малих міст Західної України: дис. … к. арх. Київ, 2000. 186 с.
12. Лещенко Н. А. Комплексний процес реставраційно-реконструктивних трансформацій. Містобудування та територіальне планування: наук. – техн. збірник. Київ, 2021. Вип. 76. С. 138–149. https://doi.org/10.32347/2076-815x.2021.76.138-149
13. Лещенко Н. А. Вплив контекстів на формування та розвиток міського архітектурного середовища. Сучасні проблеми архітектури та містобудування: наук. – техн. збірник. Київ, 2016. Вип. 43. С. 186 – 190.
14. Leshchenko N. Contextuality is a condition for preserving the uniqueness of a historical city. Architecture City Engineering Environment. Gliwice, 2021. Vol. 14 (3). P. 47 – 54.
15. Leshchenko N. Methodology of determining the "genetic code" of the city - a basis for the restoration-reconstructive transformations in its historical center. Wiadomosci Konserwatorskie. Journal of Heritage Conservation. Warszawa, 2021. № 67. P. 51 –58.
16. Про затвердження Списку історичних населених місць України: Постанова Кабінету Міністрів України. Київ, 2001.

Навчально-методичне видання

МЕТОДИКА ВИЗНАЧЕННЯ «ГЕНЕТИЧНОГО КОДУ» ІСТОРИЧНОГО МІСТА І СТУПЕНЯ ЦІННОСТІ ЗАБУДОВИ ЙОГО ІСТОРИЧНОГО ЦЕНТРУ

Методичні вказівки
до виконання індивідуальної роботи
для студентів, які навчаються за спеціальністю
191 «Архітектура та містобудування»

Укладач **Лещенко** Нелля Арсентіївна

Комп’ютерне верстання

Підписано до друку 16.09.2022
Формат 70х100/16. Папір офсетний. Ум. друк. арк. – 1,0
Тираж 50. Вид. Замовлення №

Друк ФОП Зубко В.В.
(044) 227 27 22/ (098) 166 28 46